

ВЛИЯНИЕ НА СВЕТОВНАТА ИКОНОМИЧЕСКА КРИЗА ВЪРХУ МАШИНОСТРОИТЕЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В БЪЛГАРИЯ

THE WORLD ECONOMIC RECESSION INFLUENCE ON THE BULGARIAN MACHINE BUILDING ENTERPRISES

MINA DASKALOVA

TECHNICAL UNIVERSITY OF SOFIA, BULGARIA

Abstract.

The machine building enterprises play a main role in the economic of the country. They have influence on the increase of value added, improvement of foreign balance of trade, and employment. That's way it is very important to keep their competitive positions at the national and world market in the conditions of world financial and economic recession.

The globalization process and the Bulgarian integration in the international business community give the high requirements, which concern the machine building competitiveness, development and the environment protection.

Key words: machine building enterprises, economic and financial recession, competitiveness, productivity;

1. Въведение

Основен проблем за българските машиностроителни предприятия е да запазят конкурентните си позиции, които заемат на националните и задгранични пазари в условията на световна финансова и икономическа криза. Съществуват различни определения за същността на понятието „конкурентоспособност“. Възможно е да се използват различни показатели за оценка на равнището на конкурентоспособността, като пазарен дял на продукцията, производителност, финансови резултати, растеж, иновативност и др.

При разработените анализи от Българската браншова камара машиностроене (ББКМ), конкурентоспособността се разглежда като съвкупност от фактори и политики, които определят равнището на производителност в машиностроителния отрасъл, като цяло и във всеки от неговите сектори.

В настоящия доклад се разглежда производителността, като един от основните фактори в конкурентоспособността.

Производителността се определя, като добавена стойност създадена за единица време или добавена стойност на един зает. [1, 2, 3,]

Производителността, като показател за равнището на конкурентоспособност, се определя от четири групи взаимно свързани фактори:

- Физически капитал;
- Човешки капитал;
- Иновации;
- Бизнес среда;

2. Състояние на машиностроителните предприятия

По отношение на физическия капитал, състоящ се от активите на машиностроителните предприятия, може да се каже, че според показателя „ДМА на един зает в машиностроенето в България“, машиностроителната индустрия е в пъти по-ниска от средното за ЕС. Именно този факт е определящ за ниската производителност на труда в отрасъла. Продукцията на машиностроителните предприятия е с ниска добавена стойност и представлява около 20% от добавената стойност за страната. За развитието на машиностроенето, като отрасъл, са нужни големи инвестиции, които българските машиностроителни предприятия не са в състояние да направят, поради ограниченият капиталов ресурс, в условията на световната финансова криза. Рентабилността в този сектор, според данни от НСИ е ниска. [6] В комбинация с ниската стойност на активите, евтина работна ръка и липса на достатъчно финансови средства, това представлява сериозен риск за ефективното функциониране на някои машиностроителни предприятия.

По отношение на мениджмънта на машиностроителните предприятия може да се каже, че не е на лице необходимата информираност и подготовка по отношение на изискванията и възможностите на бизнеса в рамките на ЕС. Квалифицираната работна ръка в голяма степен предопределя конкурентоспособността на дадена икономика. В проведено от ББКМ анкетно проучване сред 90 машиностроителни предприятия 30% от тях определят квалификацията на персонала, като незадоволителна и само 4% я определят като отлична. Машиностроенето е непривлекателно за млади хора, и поради това се наблюдава застаряващ персонал. Това дава отражение и в прекъсната връзка между бизнеса и образованието. Наблюдава се намаляване на броя на учащите се и завършващите машиностроителни специалности, както в професионалните гимназии, така и във ВУЗ. Липсва координация между работодателите и образователните институции, което води до липса на квалифицирани кадри, както на изпълнителско ниво, така и на инженерно-техническо ниво. Това се обуславя и от факта, че заплащането в тези предприятия е ниско, а условията на труд са недобри. Предизвикателствата пред развитието на човешките ресурси в сектора са тясно свързани с необходимостта от повишаване на производителността и включването на все повече български предприятия в световните производствени вериги, като това ще даде възможност да се съхранят и доразвият опита и уменията на българските машиностроители.

Към момента се наблюдава отсъствие на иновационната дейност от стратегията на машиностроителните предприятия. Обяснение на това може да се търси в редица причини. За условията на икономическа криза особено характерно е липсата на големи инвестиции, поради ограниченото предлагане на капитали. По-продължителният период на възвръщаемост на разходите също оказва влияние. Въпреки наличието на национална иновационна стратегия не се наблюдават ефективни стимули за развитие на изследователска дейност.

За бизнес средата може да се каже, че също не е на необходимото ниво. Специализираните институции, които трябва да оказват съдействие на фирмите не са в състояние да удовлетворят очакванията и да задоволят потребностите им. Това се вижда в най-голяма степен в липсата на прозрачна информация по отношение на въпросите, касаещи разпределението на европейските и национални средства на конкурентна основа.

За да бъде конкурентоспособно машиностроенето, като отрасъл от икономиката на всяка държава то, се нуждае от големи инвестиции. Именно тази характерна особеност на отрасъла определя силното влияние, което оказва върху него световната финансова криза. От състоянието на българското машиностроене може да се направи извода, че то се нуждае от инвестиции в особено големи размери, които предприятията не

могат да си позволят. Това се задълбочава и от все по-намаляващите източници на финансиране. Според изследване проведено от ББКМ по показателя „инвестиции на един зает” с машиностроителни отрасли на други 16 водещи европейски страни, българското машиностроене все още е на последно място. Инвестициите и конкурентоспособността на българските машиностроителни предприятия са от съществено значение и поради факта, че те са експортно ориентирани. За отрасъла е характерна сравнително висока концентрация и експортна специализация в малко на брой машиностроителни продукти. Конкурентните му предимства са главно в групите машини, за които е характерна ниска добавена стойност. Негативно влияние оказва и факта, че голяма част от българските машиностроителни предприятия не са маркетингово ориентирани, поради което не се търси разнообразяване и обновяване на продуктовата гама.

По отношение на чуждестранните инвестиции, може да се каже, че са незначителни в отрасли като машиностроенето. Това се отнася и за българското машиностроене. Те са насочени главно към подсекторите като: „Производство на метални изделия”, „Производство на машини със специално предназначение”, „Механична обработка на метали” и някои други.

Заключение

В заключение може да се каже че световната финансова криза оказва силно влияние върху икономиката на страната. Това се дължи на факта, че индустрията създава около 1/3 от БВП на България и генерира основна част от износа. За да се задържат на пазарите и да запазят клиентите си машиностроителните предприятия се нуждаят от обновяване на технологичната си база и активна иновационна политика.

Необходимо е фокусът на конкуренцията да се измести от намаляването на разходите, чрез ниски разходи за труд и автоматизация към конкуренция чрез висока добавена стойност, висока производителност, пълно съобразяване с нуждите на клиента, нови модели на бизнеса и не на последно място ново качество на човешкия капитал.

ЛИТЕРАТУРА:

1. ББКМ Стратегия за развитието на машиностроенето в България;
2. ВЕЛЕВ, М., Мениджмънт на маркетинга, 2003, С.
3. Дончев, Д., Й. Ангелова, Диагностика на системата на управление на МСП – възможности и ефективност, сп. „ИМ”, год.2, стр.31-36,2005;
4. Иновационен профил на сектор Машиностроене към Годишния доклад за състоянието и развитието на националната политика в областта на иновациите;
5. <http://www.club9000.org>
6. <http://www.investbg.government.bg>